

ساختار کتاب

کتاب شب امتحان جغرافیا (۳) دوازدهم از ۴ قسمت اصلی تشکیل شده است که به صورت زیر است:

۱) **آزمون‌های نوبت اول:** آزمون‌های شماره ۱ تا ۴ این کتاب مربوط به مباحث نوبت اول است که خودش به دو قسمت تقسیم می‌شود:

الف) آزمون‌های طبقه‌بندی شده: آزمون‌های شماره ۱ و ۲ را درس به درس طبقه‌بندی کرده‌ایم. بنابراین شما به راحتی می‌توانید پس از خواندن هر درس از درس‌نامه تعدادی سؤال را بررسی کنید. حواستان باشد این آزمون‌ها، ۲۰ نمره‌ای و مثل یک آزمون کامل هستند. در کنار سؤال‌های این آزمون‌ها **نکات مشاوره‌ای** نوشته‌ایم. این نکات به شما در درس خواندن قبل از امتحان و پاسخگویی به آزمون در زمان امتحان کمک می‌کند.

ب) آزمون طبقه‌بندی نشده: آزمون‌های شماره ۳ و ۴ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم تا دو آزمون نوبت اول مشابه آزمون‌هایی که معلمان از شما خواهد گرفت، ببینید. **۲) آزمون‌های نوبت دوم:** آزمون‌های شماره ۵ تا ۱۲ امتحان‌های نهایی برگزار شده در سال‌های ۹۸، ۹۹، ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ هستند. این قسمت هم، خودش به ۲ بخش تقسیم می‌شود:

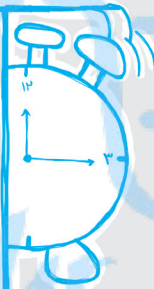
الف) آزمون‌های طبقه‌بندی شده: آزمون‌های شماره ۵ تا ۸ آزمون‌های نهایی خرداد ۹۸، خرداد و شهریور ۹۹ و دی ۱۴۰۰ هستند که طبقه‌بندی کرده‌ایم. با این کار باز هم می‌توانید پس از خواندن هر درس تعدادی سؤال مرتبط را پاسخ دهید. هر کدام از این آزمون‌ها هم، ۲۰ نمره دارند. در واقع در این بخش، شما ۴ آزمون کامل را می‌بینید. این آزمون‌ها هم **نکات مشاوره‌ای** دارند.

ب) آزمون‌های طبقه‌بندی نشده: آزمون‌های شماره ۹ تا ۱۲ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم؛ پس، در این بخش با ۴ آزمون نوبت دوم، مشابه آزمون پایان سال مواجه خواهید شد. این آزمون‌ها به ترتیب امتحان‌های نهایی خرداد ۱۴۰۰، خرداد ۱۴۰۱، شهریور ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ است.

۳) **پاسخ‌نامه تشریحی آزمون‌ها:** در پاسخ تشریحی آزمون‌ها تمام آنچه را که شما باید در امتحان بنویسید تا نمره کامل کسب کنید، برایتان نوشته‌ایم.

۴) **درس‌نامه کامل شب امتحانی:** در این قسمت تمام آنچه را که شما برای گرفتن نمره عالی در امتحان جغرافیا (۳) نیاز دارید، تنها در ۱۴ صفحه آورده‌ایم، بخوانید و لذتش را ببرید!

یک راهکار: موقع امتحان‌های نوبت اول می‌توانید از سؤال‌های درس‌های ۱ تا ۳ آزمون‌های ۵ تا ۸ هم استفاده کنید.

فهرست

بازم‌بندی درس جغرافیا (۳)

شماره درس	نوبت اول	نوبت دوم	شهریور و دی
۱	۶/۵	۱/۵	۳
۲	۶/۵	۱/۵	۳
مهارت‌های جغرافیایی (۱)	۱/۵	۰/۵	۱
۳	۵/۵	۱/۵	۲/۵
۴	-	۳	۳
مهارت‌های جغرافیایی (۲)	-	۲	۱
۵	-	۵	۳
۶	-	۴	۲/۵
مهارت‌های جغرافیایی (۳)	-	۱	۱
جمع نمره	۲۰	۲۰	۲۰

صفحه صفحه

نوبت آزمون پاسخ‌نامه

آزمون شماره ۱	(طبقه‌بندی شده)	اول	۳	۲۷
آزمون شماره ۲	(طبقه‌بندی شده)	اول	۵	۲۷
آزمون شماره ۳	(طبقه‌بندی نشده)	اول	۷	۲۷
آزمون شماره ۴	(طبقه‌بندی نشده)	اول	۹	۲۸
آزمون شماره ۵ نهایی خرداد ۹۸	(طبقه‌بندی شده)	دوم	۱۱	۲۸
آزمون شماره ۶ نهایی خرداد ۹۹	(طبقه‌بندی شده)	دوم	۱۳	۲۹
آزمون شماره ۷ نهایی شهریور ۹۹	(طبقه‌بندی شده)	دوم	۱۵	۲۹
آزمون شماره ۸ نهایی دی ۱۴۰۰	(طبقه‌بندی شده)	دوم	۱۷	۳۰
آزمون شماره ۹ نهایی خرداد ۱۴۰۰	(طبقه‌بندی نشده)	دوم	۱۹	۳۱
آزمون شماره ۱۰ نهایی خرداد ۱۴۰۱	(طبقه‌بندی نشده)	دوم	۲۱	۳۱
آزمون شماره ۱۱ نهایی شهریور ۱۴۰۰	(طبقه‌بندی نشده)	دوم	۲۳	۳۲
آزمون شماره ۱۲ نهایی شهریور ۱۴۰۱	(طبقه‌بندی نشده)	دوم	۲۵	۳۳

۳۴

درس‌نامه توپ برای شب امتحان

شماره	kheilisabz.com	مدت آزمون: ۹۰ دقیقه	رشته: ادبیات و علوم انسانی	جغرافیا (۳)
نمره	آزمون شماره ۱			ردیف
درس اول				
۰/۵	<p>درستی یا نادرستی عبارتهای زیر را مشخص کنید. الف) معیارهای اصلی در رتبه‌بندی سکونتگاه، براساس وسعت و جمعیت آن است. ب) در سلسله‌مراتب سکونتگاه‌ها در اروپا خدمات در دهکده (هاملت) محدود است.</p>			۱
۰/۲۵	<p>جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید. الف) سرآغاز مطالعه و شناخت یک سکونتگاه روستایی و شهری ..... و ..... آن است. ب) در انتخاب مکان برای استقرار و سکونت جمعیت، عوامل ..... بیشترین نقش را داشته‌اند.</p>			۲
۰/۵	<p>گزینه درست را انتخاب کنید. الف) کدام گزینه در رابطه با موقعیت یک شهر درست است؟ الف) جایگاه یک مکان در سطح ناحیه است. ب) وضعیت قرارگیری یک شهر در طول و عرض جغرافیایی معین موقعیت نسبی آن است. پ) در زوال و نابودی آن نقش مهمی ایفا می‌کند. ت) شما در ردیف دوم ستون وسط کلاس نشسته‌اید. این موضوع مربوط به موقعیت نسبی است. ث) دسترسی به ناهمواری‌ها در موقعیت یک شهر مؤثر است.</p> <p>۱) الف - ب - پ ۲) ب - پ - ث ۳) الف - پ - ت ۴) الف - پ - ث</p> <p>ب) مهم‌ترین ملاک تفاوت شهر و روستا چیست؟ ۱) میزان جمعیت ۲) وسعت و فضای سکونت ۳) فعالیت اقتصادی ۴) فرهنگ و مناسبات اجتماعی</p>			۳
۰/۵	<p>در جملات زیر، کلمه مناسب داخل پرانتز کدام است؟ الف) میزان رشد سالیانه شهرنشینی در آسیا و آفریقا (بیشتر - کم‌تر) از کشورهای آمریکای شمالی و اروپا است. ب) از دیرباز شهر و روستا با یکدیگر وابستگی و روابط (متقابل - مستقیم) داشته‌اند.</p>			۴
۰/۵	<p>عبارتهای زیر را به مفاهیم موردنظر در ستون مقابلشان وصل نمایید. الف) در پیرامون مادرشهرها، شهرها و شهرک‌های اقماری پدید آمده‌اند. ○ ب) حوزه نفوذی بسیار وسیع دارد. ○</p> <p>○ جهان‌شهر ○ متروپل ○ مگالاپلیس ○ منطقه مادرشهری</p>			۵
۱	<p>اصطلاح زیر را تعریف کنید. حوزه نفوذ سکونتگاه:</p>			۶
۰/۵	<p>به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید. الف) علت مهاجرت‌های روستایی در اروپا و آمریکای شمالی در سده نوزدهم و نیمه اول قرن بیستم چه بود؟ ب) تعداد شهرهای ایران در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۳۵ چند برابر شده است؟</p>			۷
۰/۲۵	<p>به سؤالات زیر پاسخ کامل دهید. الف) منظور از هسته اولیه سکونتگاه چیست؟ توضیح دهید. ب) عوامل مؤثر در ایجاد هسته اولیه سکونتگاه‌ها در ایران در گذشته چه بود؟</p>			۸
۱	<p>اگر تعریف مقرر رو یادت هست، این سؤال رو هم به خوبی می‌تونی پاسخ بدی ....</p>			۱
درس دوم				
۰/۵	<p>درستی یا نادرستی عبارتهای زیر را مشخص کنید. الف) در آمایش سرزمین، ابتدا برنامه‌ریزی می‌شود و سپس ظرفیتهای منطقه مورد بررسی قرار می‌گیرد. ب) شهرنشینی، با افزایش فشار بر منابع و مصرف انرژی و آلودگی آب و خاک و هوا همراه است.</p>			۹
۰/۲۵	<p>جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید. الف) هدف اصلی مدیران و برنامه‌ریزان شهری ..... است. ب) برنامه توسعه روستایی، برنامه‌ای است که با هدف بهبود زندگی ..... و ..... روستانشینان طراحی می‌شود.</p>			۱۰
۱	<p>اصطلاح زیر را تعریف کنید. وندالیسم شهری:</p>			۱۱

ردیف	آزمون شماره ۱	نوبت اول پایه دوازدهم	نمره
	رشته: ادبیات و علوم انسانی	مدت آزمون: ۹۰ دقیقه	kheilisabz.com
	جغرافیا (۳)		
۱۲	گزینه درست را انتخاب کنید. الف) در کدام یک از مراحل کار در سامانه اطلاعات جغرافیایی، اطلاعات به صورت رقومی کدبندی و ذخیره می شوند؟ ۱) پردازش ۲) خروجی ۳) ورودی ۴) هر سه مورد ب) یکی از پدیده های ناشی از نظام اقتصادی سرمایه داری چیست؟ ۱) نابرابری فضایی ۲) فقر شهری ۳) شهرگریزی ۴) شهرگرایی		۰/۵
۱۳	به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید. الف) شکل مربوط به آمایش سرزمین است. در بخش «الف» و «ب» چه عبارتی قرار دهیم تا به صورت درست مطرح شده باشد؟ ب) معماری و طراحی شهر بازتاب چیست؟ پ) مهم ترین اهداف جهاد کشاورزی در مناطق روستایی را بنویسید. ت) برای تحقق عدالت اجتماعی، از کدام طرح استفاده می شود؟	بشن آمایش قبلی مهم است. تعریف آمایش و شکل آمایش را به خوبی یاد بگیرید.	۰/۷۵ ۰/۵ ۰/۷۵ ۰/۲۵
۱۴	به سؤالات زیر پاسخ کامل دهید. الف) در سامانه اطلاعات جغرافیایی، داده های دنیای واقعی را چگونه می توان طبقه بندی کرد و اطلاعات دقیقی از آن به دست آورد؟ ب) صاحب نظران معتقدند که در مبلمان شهری چه مواردی باید لحاظ شود؟	مبلمان شهری همان پشم اندازهای زیبای شهر است. بالا احتمالاً یارت اومد منظور از مبلمان دقیقاً چه؟	۱/۲۵ ۱/۲۵
درس سوم			
۱۵	درستی یا نادرستی عبارتهای زیر را مشخص کنید. الف) سامانه های حمل و نقل، مردم و انواع فعالیت های اقتصادی را در داخل کشور یا در سطح بین الملل پیوند می دهد. ب) سفر با کشتی کروز برای گردشگری هزینه کمتری دارد.	در عمل و نقل معایب و معاسن هر نوع وسیله نقلیه را به خوبی به ذهن بسپارید.	۰/۵
۱۶	جاهای خالی را با عبارتهای مناسب پر کنید. الف) صاحب نظران حمل و نقل را کلید توسعه اقتصادی و رکن ..... کشور می دانند. ب) برای مسافت های متوسط و نسبتاً دور از شیوه حمل و نقل ..... استفاده می شود.		۰/۵
۱۷	گزینه درست را انتخاب کنید. الف) محدوده جاده ابریشم از ..... تا ..... بود. ۱) غرب آسیا تا شرق اروپا ۲) شرق آسیا تا غرب اروپا ۳) شمال غربی آسیا تا جنوب اروپا ۴) جنوب غربی آسیا تا شمال اروپا ب) کشتی های (Ro - Ro) حامل چیست؟ ۱) نفت ۲) مواد پتروشیمی ۳) خودرو ۴) مواد معدنی		۰/۵
۱۸	عبارتهای زیر را به مفاهیم مورد نظر در ستون مقابل وصل کنید. (دو مورد اضافی است). الف) گسترده ترین شبکه ریلی جهان در این قاره قرار دارد. ب) نخستین لوکوموتیوهای مجهز به موتور بخار در این کشور ساخته شد.	اروپا آلمان آسیا انگلستان	۰/۵
۱۹	به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید. الف) خط برقی ریلی کشور در چه مسیری قرار دارد؟ ب) در داخل جدول به جای «الف» و «ب» کدام بندر را قرار دهیم تا به ترتیب پرترددترین بندر را نشان دهد؟ پ) ظرفیت قطارهای باری چند برابر یک کامیون است؟ ت) اهمیت سیاسی حمل و نقل را توضیح دهید. ث) به طور کلی حمل و نقل هوایی امنیت بسیار (پایینی - بالایی) دارد.	انواع شیوه های حمل و نقل بسیار مهم است. عمل و نقل ریلی یکی از اون هاست ...	۰/۵ ۰/۵ ۰/۲۵ ۰/۷۵ ۰/۲۵
۲۰	به سؤال زیر پاسخ کامل دهید. الف) جغرافیای حمل و نقل چه مواردی را بررسی می کند؟ ب) تا پیش از انقلاب صنعتی (۱۸۷۰ - ۱۸۰۰) وضعیت حمل و نقل چگونه بود؟		۰/۷۵ ۱
۲۰	جمع نمرات	موفق باشید	

شماره	kheilisabz.com	مدت آزمون: ۸۰ دقیقه	رشته: ادبیات و علوم انسانی	جغرافیا (۳)
نمره	نوبت دوم پایه دوازدهم - نهایی خرداد ۱۴۰۱			ردیف
۱	<p>درست یا نادرست بودن جملات زیر را با علامت (ص) یا (غ) مشخص کنید.</p> <p>(الف) همواره موقعیت یک شهر و یا روستا سبب گسترش سکونتگاه، از مکان اولیه و اصلی آن می‌شود.</p> <p>(ب) در برخی نواحی روستایی، با ماشینی کردن کشاورزی، بیکاری گسترش پیدا کرده است.</p> <p>(پ) همه زمین‌لرزه‌هایی که به دلیل دینامیک درونی زمین شکل می‌گیرند، بسیار خطرناک هستند.</p> <p>(ت) پس از توقف بارش و فروکش کردن سیل، مرمت فوری راه‌های ارتباطی، از اقدامات ضروری است.</p>			
۱	<p>در جاهای خالی، عبارت مناسب را بنویسید.</p> <p>(الف) در اغلب سکونتگاه‌های روستایی، درصد بیشتری از جمعیت فعال اقتصادی، در بخش ..... فعالیت می‌کنند.</p> <p>(ب) امروزه لوکوموتیوهای .....، بهترین وسیله از نظر سازگاری با محیط زیست است.</p> <p>(پ) برای سفرهای تا ۵ کیلومتر مسافت، .....، وسیله‌ای مناسب در شهرها است.</p> <p>(ت) آن‌چه در اغلب زمین‌لرزه‌ها تلفات انسانی را بیشتر می‌کند، مشکلاتی است که ..... پیش می‌آید.</p>			
۱	<p>در جملات زیر عبارت صحیح را از داخل کمانک انتخاب کنید.</p> <p>(الف) با افزایش جمعیت یک مادرشهر و گسترش حومه‌های آن به تدریج، منطقه (ابرشهری - مادرشهری) به وجود می‌آید.</p> <p>(ب) امروزه (ترکمستان - ایران) در میان کشورهای عضو اوپک، طولانی‌ترین خطوط لوله نفت و گاز را دارد.</p> <p>(پ) در حوضه‌های گرد، مدت‌زمان (کم‌تری - بیشتری) صرف می‌شود تا آب آبراه‌ها خارج شوند.</p> <p>(ت) هرگونه عامل محیطی که سلامتی و حیات انسان‌ها و موجودات زنده را تهدید می‌کند، (مخاطره - بحران) نامیده می‌شود.</p>			
۱	<p>گزینه مناسب را انتخاب کنید.</p> <p>(الف) همه موارد از «ارکان شهر پایدار» به شمار می‌آیند، به جز:</p> <p>(۱) تأمین نیازهای شهروندان در حال و آینده</p> <p>(۲) بهره‌مندی منطقی و خردمندانه از منابع</p> <p>(۳) جلوگیری از تخریب و آلودگی محیط زیست</p> <p>(۴) هماهنگی مالی و فنی با هدف رفع نابرابری‌های فضایی</p> <p>(ب) کدام یک از شیوه‌های حمل‌ونقل، به سرمایه‌فراوانی نیاز دارد، اما بازدهی آن در آینده، هزینه سرمایه‌گذاری را جبران می‌کند؟</p> <p>(۱) جاده‌ای (۲) ریلی (۳) هوایی (۴) دریایی</p> <p>(پ) کدام گزینه در ارتباط با «خط بین‌المللی زمان» درست است؟</p> <p>(۱) از مشکلات روز تقویمی، در مکان‌های مختلف که خط روزگردان از آن‌ها عبور کرده، جلوگیری می‌کند.</p> <p>(۲) خط روزگردان در جهت شرق، یک روز از تقویم کم می‌کند.</p> <p>(۳) خط روزگردان در جهت غرب، یک روز به تقویم اضافه می‌کند.</p> <p>(۴) بین مکان‌های واقع بر نصف‌النهار مبدأ، اختلاف زمانی ایجاد می‌کند.</p> <p>(ت) کدام مورد از مزایای ساماندهی شبکه زهکشی سطح توده لغزشی نیست؟</p> <p>(۱) کاهش نفوذپذیری آب (۲) مقاوم‌سازی سطح زمین</p> <p>(۳) افزایش سرعت تخلیه آب حاصل از بارش (۴) کنترل وزن دامنه</p>			
۱	<p>با استفاده از کلمات داده‌شده، به سوالات پاسخ دهید. (یک کلمه اضافی است).</p> <p>اطلاعات رقمی - لندست - سنجنده - پدیده‌های نامرئی - امواج الکترومغناطیس</p> <p>(الف) ماهواره‌ها به وسیله آن می‌توانند اطلاعات زمینی را رصد و برداشت کنند.</p> <p>(ب) سطح زمین بخشی از آن را از خورشید دریافت و بازتاب می‌کند.</p> <p>(پ) طیف‌های مختلف بازتاب‌شده از سطح زمین به این صورت ثبت و دریافت می‌شود.</p> <p>(ت) تقریباً هر ۲۴ ساعت یک بار به دور زمین می‌چرخد و با استفاده از نور روز از تمام زمین تصویربرداری می‌کند.</p>			
۴	<p>به سوالات زیر پاسخ کوتاه دهید.</p> <p>(الف) چرا صاحب‌نظران معتقد هستند که در طراحی میلمان شهری باید فرهنگ و هنر بومی و ملی را تقویت کرد؟</p> <p>(ب) هدف از طراحی برنامه توسعه روستایی را بنویسید.</p> <p>(پ) چرا اغلب مسافرین برای جابه‌جایی در مسافت‌های نسبتاً طولانی، از حمل‌ونقل ریلی استفاده می‌کنند؟ (دو مورد کافی است).</p> <p>(ت) به چه علت قابلیت دسترسی میان مکان‌هایی که تعداد گره‌های کم‌تری دارند، مطلوب‌تر است؟</p> <p>(ث) مشکلات زیست‌محیطی ناشی از حمل‌ونقل را نام ببرید.</p> <p>(ج) دلیل تقویت «فرهنگ بیمه» را به عنوان یکی از گام‌های مهم در زمینه فرهنگ ایمنی بنویسید.</p> <p>(چ) چرا بارش‌های شدید و کوتاه‌مدت، منجر به زمین‌لغزش نمی‌شوند؟</p> <p>(ح) دو مورد از اقدامات قبل از وقوع زمین‌لغزش را بنویسید.</p>			

نمره	ردیف	آزمون شماره ۱۰	جغرافیا (۳)	رشته: ادبیات و علوم انسانی	مدت آزمون: ۸۰ دقیقه	kheilisabz.com
۰/۷۵	۷	چرا با اجرای طرح اصلاحات ارضی در کشورمان، از سال ۱۳۴۱، مهاجرت روستاییان به شهرها، شدت گرفت؟ (سه دلیل کافی است.)				
۱	۸	هر یک از موارد زیر به کدام یک از «مراحل کار در سامانه اطلاعات جغرافیایی» مربوط می شود؟ الف) اطلاعات به صورت گزارش و نقشه نمایش داده می شود. ب) ویژگی های پدیده های طبیعی و انسانی جمع آوری می شود. پ) اطلاعات در محیط نرم افزار، کدبندی و ذخیره می شود. ت) اطلاعات به صورت نتایج برای تصمیم گیری بهینه، ارائه می شود.				
۱	۹	به سوالات زیر پاسخ دهید. الف) چرا امروزه میزان مصرف سوخت و آلاینده های محیط زیست در شیوه حمل و نقل جاده ای، افزایش یافته است؟ ب) نتایج حاصل از افزایش سفرها و تعداد خودروها را بنویسید.				
۱	۱۰	چرا حمل و نقل یکی از اساسی ترین نیازهای روزانه مردم شهرها است؟				
۰/۷۵	۱۱	اگر شهر «الف» بر روی نصف النهار ۶۵ درجه غربی و شهر «ب» بر روی نصف النهار ۲۰ درجه غربی قرار داشته باشد. الف) اختلاف ساعت این دو شهر چه قدر است؟ ب) اگر ساعت در شهر «ب» ۱۶ باشد، ساعت در شهر «الف» چند است؟ (انجام محاسبات الزامی است.)				
۱/۲۵	۱۲	چرا میان محل زمین لرزه ها و مرز صفحات لیتوسفر زمین، ارتباط تنگاتنگی وجود دارد؟				
۱	۱۳	در چه صورتی وقوع سیل خسارت بار خواهد بود؟				
۰/۷۵	۱۴	با توجه به سرعت جابه جایی مواد در زمین لغزش، کدام نوع از این حرکت دامنه ای، بسیار مخاطره آمیز و خسارت بار است؟ دلیل آن را بنویسید.				
۱	۱۵	چرا خطرات وقوع خشکسالی در مقایسه با اثرات ناشی از خشکی هوا، بیشتر است؟				
۱	۱۶	در مدیریت پس از وقوع سیل، با استفاده از کدام روش های سازه ای، هدایت و انحراف یا مهار سیل انجام می شود؟ (چهار مورد کافی است.)				
۱/۵	۱۷	کشاورزان (در بخش زراعت و باغداری) با انجام کدام راهکارها می توانند به مدیریت خشکسالی کمک نمایند؟ (سه مورد بنویسید.)				
۲۰		موفق و پیروز باشید	جمع نمرات			

BOOK BANK

پاسخنامه تشریحی

آزمون شماره ۱ (نوبت اول)

- ۱- الف) نادرست؛ جمعیت و عملکرد (ب) درست
 ۲- الف) مقرر - موقعیت (ب) طبیعی
 ۳- الف) گزینه «۴»؛ بررسی عبارتهای نادرست:
 (ب) موقعیت ریاضی است. (ت) موقعیت ریاضی است.
 (ب) گزینه «۳» مهمترین ملاک فعالیت اقتصادی و متداولترین ملاک، ملاک جمعیتی است.
 ۴- الف) بیشتر (ب) متقابل
 ۵- الف) منطقه مادرشهری (ب) جهان شهر
 ۶- به محدوده جغرافیایی که از یک سکونتگاه کالا و انواع خدمات دریافت می کند و بین آن محدوده و سکونتگاه جریان کالا، خدمات و رفت و آمد وجود دارد، حوزه نفوذ سکونتگاه می گویند.
 ۷- الف) توسعه صنایع (ب) ۶ برابر
 ۸- الف) منظور از هسته اولیه سکونتگاه مکانی است که مردم برحسب نیاز، آن را برای زندگی انتخاب نموده و به اشغال درآورده اند. بعدها روستا یا شهر از آن محل گسترش یافته است.
 (ب) دسترسی به آب - قلعه های دفاعی - بازارهای محلی - قرار گرفتن در تقاطع راه ها
 ۹- الف) نادرست؛ ابتدا ظرفیتها بررسی سپس برنامه ریزی می شود.
 (ب) درست
 ۱۰- الف) تحقق شهر پایدار (ب) اقتصادی - اجتماعی
 ۱۱- به خسارت وارد کردن به اموال عمومی، بناها، آثار تاریخی فرهنگی و نندالیسم شهری می گویند.
 ۱۲- الف) گزینه «۳» (ب) گزینه «۱»
 ۱۳- الف) انسان - فعالیت (ب) فرهنگ - هویت شهروندان
 (پ) رسیدگی به مناطق محروم، استقلال کشور و خودکفایی کشور
 (ت) آمایش سرزمین
 ۱۴- الف) در سامانه اطلاعات جغرافیایی، داده های مربوط به پدیده های دنیای واقعی را می توان براساس اهداف مطالعه و نوع ویژگی های مورد نظر در قالب لایه هایی جداگانه طبقه بندی و ترکیب کرد. از جمع بندی و تلفیق لایه های مختلف لایه جدیدی حاصل می شود که دربرگیرنده اطلاعات دقیق و مورد نیاز کاربران است.
 (ب) ۱- توجه به تقویت فرهنگ و هنر بومی و ملی ۲- توجه به نیازهای افراد ویژه مانند افراد دچار معلولیت و جانبازان و سالخوردگان
 ۱۵- الف) درست (ب) نادرست؛ هزینه بیشتری
 ۱۶- الف) زیربنایی (ب) ریلی
 ۱۷- الف) گزینه «۲» (ب) گزینه «۳»
 ۱۸- الف) اروپا (ب) انگلستان
 ۱۹- الف) جلفا - تبریز (ب) شهید حقانی - خرمشهر
 (پ) ده برابر

(ت) داشتن وسایل و شبکه حمل و نقل از عوامل قدرت ملی یک کشور محسوب می شود و نزدیکی به کانال، بندرگاه و غیره، از عوامل قدرت سیاسی است و حکومتها می توانند از آن به عنوان ابزار سیاسی استفاده کنند.
 (ث) بالایی

۲۰- الف) به جابه جایی انسان، بار و اطلاعات و به بررسی الگوهای پراکندگی و شیوه های حمل و نقل و اثرات آنها بر محیط به منظور برنامه ریزی و مدیریت مطلوب منطقه ای می پردازد. (ب) به کندی و با صرف زمان زیاد، مسافت های طولانی را طی می کردند و فقط میزان کمی بار را می توانستند حمل کنند. در خشکی ها، نیروی انسان و چارپایان عامل حرکت مسافر و بار و در دریاها نیروی باد محرک کشتی ها بود.

آزمون شماره ۲ (نوبت اول)

- ۱- الف) نادرست؛ فعالیت اقتصادی است. (ب) درست
 ۲- جذب نیروی کار - توسعه صنایع
 ۳- مشهد
 ۴- الف) گزینه «۲» (ب) گزینه «۱»
 ۵- الف) آفریقا
 (ب) تدریجی و طولانی مدت، طی دهها سال و همگام با تحولات صنعتی
 (پ) تحولات صنعتی - ورود به عصر نوسازی
 ۶- الف) مجاورت یک سکونتگاه با کوه آتشفشان یا گسل های فعال و رویدادهای سیاسی یا تغییرات آب و هوایی
 (ب) با افزایش جمعیت مادرشهرها و گسترش حومه آنها، به تدریج منطقه ای به عنوان مادرشهر به وجود آمده است.
 (پ) (A) شهر مشهد (B) شهر سمنان (C) بخش لواسانات
 ۷- الف) درست (ب) نادرست
 ۸- اهداف - نیاز کاربر
 ۹- الف) گزینه «۲» (ب) گزینه «۱»
 ۱۰- در شهر هوشمند برای اداره امور مانند حمل و نقل، مصرف انرژی، مدیریت ترافیک، مدیریت پسماند مختلف از فن آوری اطلاعات و ارتباطات استفاده می شود.
 ۱۱- الف) فقر اقتصادی - فقر دسترسی به خدمات و امکانات
 (ب) وزارت راه و شهرسازی، شهرداریها و شورای اسلامی شهر
 ۱۲- الف) ● توجه به ظرفیت و توانمندی های همه مناطق و استان های کشور
 ● توجه به همه ابعاد توسعه ● توزیع متوازن جمعیت
 (ب) سامانه اطلاعات جغرافیایی عبارت است از مجموعه ای از سخت افزار و نرم افزار که امکان جمع آوری، ذخیره سازی و پردازش اطلاعات و نمایش اشکال مختلف داده را فراهم می کند.
 (پ) ۱) فعال کردن اقتصاد در روستا، ۲) خدمات اجتماعی و فرهنگی، ۳) حفظ محیط زیست
 ۱۳- الف) درست (ب) درست
 ۱۴- الف) ارتباط مردم - تبادل فرهنگی (ب) هواپیما
 ۱۵- الف) گزینه «۴» (ب) گزینه «۱»
 ۱۶- الف) اوایل قرن نوزدهم - انگلستان (ب) ایالات متحده آمریکا
 (پ) کشتی فله بر - کانتینری
 (ت) اختراع و تولید انبوه خودرو، چهره فضای شهری و خارج از شهرها را تغییر داد.
 ۱۷- الف) ۱- برای مسافت های کوتاه مناسب است. ۲- از نظر توقف انعطاف بیشتری دارد. ۳- برای مکان های روستایی و دورافتاده مناسب است. ۴- احداث پایانه آن کم هزینه است. (ب) نزدیکترین و ارزانترین مسیر برای اتصال به کشور هندوستان و پاکستان و آسیای میانه است.
 (پ) مقیاس ترسیمی در شکل بیانگر این است که هر ۱ سانتی متر برابر ۱۰ کیلومتر است؛ پس ۱۰ سانتی متر برابر با ۱۰۰ کیلومتر است.

آزمون شماره ۳ (نوبت اول)

- ۱- الف) نادرست؛ در قاعده هرم تنوع خدمات کم تر است.
 (ب) نادرست؛ سبب بیکاری جوانان شد. (پ) نادرست؛ در آسیا قرار دارد.
 (ت) درست (ث) درست
 ۲- الف) اهمیت (ب) نابرابری
 (پ) مبلمان شهری
 ۳- الف) گزینه «۲» (ب) گزینه «۱»
 (پ) گزینه «۴» (ت) گزینه «۲»

آزمون شماره ۹ (نوبت دوم)

۱- الف) نادرست، عوامل طبیعی بیشتری نقش را دارند و به عوامل دیگری مانند عوامل سیاسی و تصمیمات حکومتی و ... نیز بستگی دارد.

ب) درست

پ) درست

ت) نادرست، اگر حجم آب رودخانه از میانگین سالیانه آبدهی آن بیشتر شود، سیل رخ می‌دهد.

ث) درست

۲- الف) کاربری زمین

ب) هوایی

پ) محیط زیست

ت) افزایش

ث) خشکسالی

۳- الف) کم‌تر

ب) افزایش

۴- پ) بحران

ت) رقومی

۵- الف) گزینه «۳»

ب) گزینه «۴»، توسعه خدمات گردشگری و فراغتی

پ) گزینه «۳» یکی از کاربردهای مهم کشتی‌های RO-RO، حمل خودروهای صادراتی از کشورهای سازنده آن به کشورهای دیگر است.

ت) گزینه «۲» آب‌وهوا بر حمل‌ونقل تأثیر مستقیم دارد.

۶- الف) مترو ب) تراموا پ) مونوریل

۷- الف) چون فرصت‌های شغلی در شهر محدود است و بیشتر مهاجران از روستا به شهر فاقد مهارت و تخصص‌اند.

ب) نور و میزان روشنایی معابر را در زمان‌های معین و با توجه به رفت و آمدها کم و زیاد کرد. پ) زیرا پردازش و تحلیل اطلاعات با GIS (سامانه اطلاعات جغرافیایی)، به تصمیم‌گیری می‌انجامد و به روند آن کمک می‌کند.

ت) هزینه‌های احداث خطوط آهن، به‌ویژه در نواحی دارای موانع و پستی و بلندی زیاد است. ث) خطوط لوله از نظر حوادث غیرمترقبه مانند زلزله یا جنگ به مراقبت نیاز دارند، زیرا ممکن است باعث انفجار و آتش‌سوزی شوند.

ج) برای پیش و نظارت بر حمل‌ونقل خصوصی و عمومی نصب شده‌اند.

چ) زیرا سطح دشت سیلابی از رسوبات آبرفتی (رس، شن و قله‌سنگ) پوشیده شده است. ۸- تمرکز و انبوهی جمعیت شهری، تمرکز مؤسسات مالی و پولی، تمرکز صنایع دانش‌بنیان و فراوانی آمد و شد بین مادرشهرهای هم‌جوار با انواع وسایل حمل‌ونقل زمینی و هوایی (۳ مورد کافی است).

۹- الف) خودداری از توقف روی ریل‌ها، گوشزدکردن خطر پرتاب اشیا به سمت قطارها. ب) پرهیز از حفاری‌های غیرمجاز در این نواحی و دستکاری لوله‌ها.

۱۰- الف) به ۲۴ قاچ تقسیم شده است.

ب) ۱۵ درجه است.

پ) زمان واقعی یا ساعت محلی اختلافاتی در برنامه حرکت وسایل حمل‌ونقل و فعالیت‌های اقتصادی و باز و بسته شدن ادارات و کارخانه‌ها و ... در داخل یک کشور و بین کشورها پدید می‌آورد.

۱۱- الف) اختلاف درجه $۴۵ - ۲۰ = ۶۵$

اختلاف ساعت $۴۵ \div ۱۵ = ۳$

ب) ساعت در شهر «الف» ۱ بعدازظهر است. $۱۶ - ۳ = ۱۳$

۱۲- جابه‌جایی زمین در امتداد گسل‌های فعال رخ می‌دهد. فشار مداوم نیروهای زمین‌ساخت (تکتونیک) در اطراف قطعات گسل‌ها به تدریج ذخیره می‌شود و سپس به طور ناگهانی با جابه‌جایی دو قطعه گسلی آزاد می‌شود.

۱۳- در حوضه‌های کشیده، مدت‌زمان طولانی‌تری سیری می‌شود تا آب جاری مسافت سرچشمه تا خروجی را طی کند و در نتیجه آب سرشاخه‌ها به تدریج و به طور متوالی از حوضه تخلیه می‌شوند.

۱۴- الف) سنگ‌ها و موادی که بر اثر فرسایش تخریب شده‌اند تحت تأثیر نیروی جاذبه زمین به سمت پایین‌دست حرکت می‌کند.

ب) زمین‌لغزش - زیرا دامنه‌ها شیب زیادی دارند، حجم زیادی از رسوبات فرسایش‌یافته وجود دارد و رطوبت بسیار بالاست هم‌چنین در این مناطق درختان و گیاهان متراکم‌اند.

۱۵- الف) خشکسالی آب‌وهوایی

ب) گرم‌شدن آب‌وهوای کره زمین و بی‌نظمی‌های بارش در نتیجه تغییرات اقلیمی، افزایش جمعیت و مقدار مصرف آب، نبود مدیریت صحیح و بهره‌برداری نادرست از منابع آب سطحی و زیرزمینی

۱۶- مقاومت‌سازی ساختمان‌ها و رعایت اصول طراحی و مهندسی ساختمان و مقررات مربوط به آن

۱۷- شبکه زهکشی سطح توده لغزشی باید ساماندهی شود، زیرا نفوذپذیری آن کاهش می‌یابد. در صورت اصلاح و مرمت شبکه زهکشی سطح لغزش، آب باران کم‌تر نفوذ می‌کند و به سرعت تخلیه می‌شود.

۱۸- صرفه‌جویی در مصرف آب و پرهیز از مصرف بی‌رویه آب‌های سطحی و زیرزمینی موجود، افزایش بهره‌وری آبیاری در کشاورزی و استفاده از روش‌های آبیاری تحت فشار، پرهیز از کشت محصولاتی که به آب زیاد نیاز دارند و کاشت گیاهان مقاوم به خشکی، جمع‌آوری و ذخیره آب باران به روش‌های مختلف تغذیه مصنوعی سفره‌های آب زیرزمینی، مدیریت آبخیزداری، حفاظت از مراتع و پوشش گیاهی و کنترل فرسایش خاک، مدیریت فاضلاب‌ها و پساب‌ها و استفاده مجدد آب (نوشتن سه مورد کافی است). ۱۹- از طریق تصاویر می‌توانیم جهت حرکت سامانه‌های باران‌زا و زمان دقیق رسیدن آن‌ها به هر نقطه را حداقل چند روز قبل پیش‌بینی کرد. با استفاده از تصاویر ماهواره‌ای منابع زمینی حدود سیل‌گیر رودخانه‌ها را تعیین کنیم.

آزمون شماره ۱۰ (نوبت دوم)

۱- الف) نادرست؛ موقعیت یک شهر یا روستا در ادامه حیات یا گسترش آن سکونتگاه و یا حتی زوال و نابودی آن، نقش مهمی ایفا می‌کند.

ب) درست

پ) نادرست؛ همه زمین‌لرزه‌ها خطرناک نیستند و بعضی از آن‌ها اصلاً احساس نمی‌شوند، بلکه فقط دستگاه‌های حساس آن‌ها را ثبت می‌کنند.

ت) درست

۲- الف) کشاورزی

ب) الکتریکی (برقی)

پ) دوچرخه

ت) پس از وقوع زمین‌لرزه

۳- الف) مادرشهری

ب) ایران

پ) کم‌تری

ت) مخاطره

۴- الف) گزینه «۴»، هماهنگی و پشتیبانی مالی و فنی با هدف رفع نابرابری‌های فضایی

ب) گزینه «۲»، ریلی

پ) گزینه «۱»، از مشکلات روزتقویمی در مکان‌های مختلف که خط روزگردان از آن‌ها عبور کرده، جلوگیری می‌کند.

ت) گزینه «۲»، مقاومت‌سازی سطح زمین

۵- الف) سنجنده

ب) امواج الکترومغناطیس

پ) اطلاعات رقومی

ت) لندست

۶- الف) زیرا معماری و طراحی شهر با تازات فرهنگ و هویت شهروندان است.

ب) بهبود زندگی اقتصادی و اجتماعی روستانشینان

پ) جابه‌جایی با قطار امنیت زیادی دارد، راحتی مسافران در قطار بسیار بیشتر از خودرو است، هزینه حمل قطار در مسافت‌های طولانی کم‌تر از جاده است، آلاینده‌گی حمل‌ونقل ریلی برای محیط زیست بسیار کم‌تر از حمل‌ونقل جاده‌ای است، مصرف سوخت در حمل‌ونقل ریلی کم‌تر از حمل‌ونقل جاده‌ای است. (دو مورد کافی است).

ت) زیرا تعداد نقاط بیشتر به معنای تراکم رفت و آمد و تأخیر زمانی بیشتر است.

ث) تأثیر حمل و نقل بر مصرف انرژی، تأثیر حمل و نقل بر محیط زندگی (ج) زیرا به بیمه‌گذاران کمک می‌کند که آسودگی خاطر داشته باشد و پس از وقوع حوادث احتمالی بخشی از خسارت‌ها و ضررهایشان جبران شود. (چ) زیرا بارش‌های شدید به سرعت جاری می‌شوند و کم‌تر نفوذ پیدا می‌کنند تا موجب لغزش شوند.

ح) کارهای ایمن‌سازی مانند مقاوم‌سازی لوله‌های انتقال انرژی و پایداری سطوح شیب‌دار (دو مورد کافی است).

۷- تقسیم نادرست زمین، حمایت نکردن دولت از کشاورزان، توجه به صنایع مونتاژ و واردات کالا از کشورهای خارجی (سه مورد کافی است).

۸- الف) خروجی (ب) ورودی

پ) ورودی (ت) خروجی

۹- الف) تمایل مردم جهان به داشتن خودروی شخصی همواره رو به افزایش بوده است، به طوری که امروزه برخی خانواده‌ها بیش از یک خودرو دارند.

ب) ایجاد تراکم ترافیکی در برخی مسیرها به ویژه ایام تعطیلات در جاده‌هایی که گنجایش کافی برای این افزایش را ندارند.

۱۰- امروزه با رشد شتابان شهرنشینی، شهرها بیشتر جمعیت جهان را در خود جای داده‌اند، به ویژه تعداد شهرهای پرجمعیت نیز در حال افزایش است. از سوی دیگر با گسترش شهرها و حومه‌نشینی، فاصله بین محل کار و سکونت افزایش یافته است.

۱۱- الف) اختلاف ساعت $3 = 15 : 45$ اختلاف درجه $45 = 20 - 65$

ب) (۱ بعد از ظهر) $13 = 3 - 16$

۱۲- حرکات صفحات لیتوسفر زمین ابتدا موجب کشیدگی و فشردگی پوسته زمین می‌شوند ادامه این روند، شکستگی‌هایی به نام گسل را ایجاد می‌کند و حرکت گسل‌ها موجب زمین‌لرزه می‌شود.

۱۳- اگر آبدهی رود، آن‌قدر افزایش یابد، که از ظرفیت رود فراتر رود و سرریز شود، سیل خسارت‌بار می‌شود.

۱۴- لغزش‌های ناگهانی و سریع؛ زیرا طی آن‌ها توده لغزشی با سرعت زیاد به سمت پایین دامنه حرکت می‌کند.

۱۵- زیرا پوشش گیاهی یا زندگی جانوری هر منطقه با نوع آب‌وهوای آن، سازگار شده است وقتی بارش منطقه از میانگین آن منطقه کم‌تر شود موجودات زنده نمی‌توانند با شرایط جدید سازگار شوند.

۱۶- اصلاح بستر رودخانه، ایجاد کانال‌های انحرافی، ایجاد دیوارهای مهارکننده و پایدارکننده، احداث سدهای ذخیره‌ای و سدهای تنظیمی (چهار مورد کافی است).

۱۷- پرهیز از کشت محصولاتی که به آب زیاد نیاز دارند، کاشت گیاهان مقاوم به خشکی و محصولاتی که به آب کم‌تری نیازمند هستند، افزایش بهره‌وری آبیاری در کشاورزی و استفاده از روش‌های آبیاری تحت فشار. (ذکر سه مورد)

آزمون شماره ۱۱ (نوبت دوم)

۱- الف) درست

ب) نادرست، همه شهرنشینان سطح زندگی بالایی ندارند.

پ) نادرست، قاره اروپا گسترده‌ترین خطوط ریلی را دارد.

ت) درست

۲- الف) زراعت (ب) جهاد سازندگی

پ) موتور بخار (ت) کم‌آبی

۳- الف) اهمیت (ب) گره

پ) شبکه زهکشی (ت) طولانی

۴- الف) گزینه ۲ افزایش تولید محصولات کشاورزی

ب) گزینه ۱ رو - رو

پ) گزینه ۳ شدت و بزرگی

ت) گزینه ۱ تغییر کاربری زمین

۵- الف) ۱) افزایش شهرنشینی ۲) گسترش حمل و نقل و وسایل ارتباطی

ب) خطی و کریدوری (خوشه‌ای و کپکشان‌ی)

پ) ۱) ایجاد غرفه‌هایی با اجاره کردن برای فروشندگان دوره‌گرد ۲) حمایت از کارآفرینان،

۳) توسعه امکانات گردشگری برای جذب گردشگر و ایجاد شغل (ذکر دو مورد کافی است).

ت) موقعیت جغرافیایی (داده‌های مکانی) و دارای ویژگی‌هایی هستند (داده‌های توصیفی).

ث) ایجاد تراکم ترافیکی در برخی مسیرها به‌ویژه در ایام تعطیلات و در جاده‌هایی است

که گنجایش کافی برای این افزایش را ندارند.

ج) بیمه به بیمه‌گذاران کمک می‌کند که آسودگی خاطر داشته باشند و پس از وقوع

حوادث احتمالی، بخشی از خسارت‌ها و ضررهایشان جبران می‌شود.

چ) بهبود حمل و نقل عمومی درون شهری

ح) باید به سرعت از مسیر لغزش و جریان گل‌ولای خارج شد. به سازمان‌های امداد و

نجات اطلاع داد و به کسانی که برای ترک محل به کمک نیاز دارند، امدادسانی کرد.

(ذکر ۲ مورد کافی است).

۶- جهان شهر - زیرا ساکنین نواحی پیرامون برای دریافت کالا یا خدمات از آن سکونتگاه

باید مسافت بیشتری را طی کنند.

۷- درآمد کم، بیکاری و مسکن نامناسب و حاشیه‌نشینی

۸- شهر موجودی زنده و فعال و انسان موجودی زیبا هستند است، به علاوه، معماری و

طراحی شهر بازتاب فرهنگ و هویت شهروندان است.

۹- الف) خروجی (ب) پردازش

۱۰- الف) ارزان‌تر است.

ب) سوانح آن نسبت به تعداد پروازها بسیار اندک است.

۱۱- ایران به سبب واقع شدن در کرانه‌های دریای خزر، خلیج فارس و دریای عمان از

نعمت بزرگ دسترسی به حمل و نقل دریایی برخوردار است.

۱۲- نوع سواحل از نظر بریدگی یا مخاطرات طبیعی مانند سونامی یا طوفان‌های موسمی

بر احداث و مدیریت بندرگاه‌ها تأثیر می‌گذارد.

۱۳- حمل و نقل پایدار یعنی حمل و نقلی که در آن نیازهای مربوط به حمل و نقل به

خوبی رفع شود و دسترسی عادلانه همه مردم، ایمنی آن‌ها و سلامت محیط زیست و

برنامه‌ریزی برای حال و آینده آن در نظر گرفته شود.

۱۴- الف) با توجه به حرکت زمین از غرب به شرق، مناطق مختلف کره زمین واقع بر

نصف‌النهارها، پی‌دربی در مقابل خورشید قرار می‌گیرند.

ب) سامانه موقعیت‌یاب جهانی (GPS)

۱۵- با از بین رفتن پوشش گیاهی، نفوذپذیری خاک کاهش می‌یابد و در نتیجه سرعت

رواناب حاصل از بارش بیشتر می‌شود.

۱۶- در دره‌های پرشیب کوهستانی، رودها با حفر و فرسایش کناره آبراهه‌ها، تکیه‌گاه

دامنه را از بین می‌برند و باعث لغزش در آن می‌شوند.

۱۷- ایجاد آمادگی برای مقابله با بحران و پیشگیری از آن، مدیریت بحران و رساندن کمک‌های

اولیه به آسیب‌دیدگان، ساماندهی و بازسازی مناطق آسیب‌دیده (ذکر سه مورد کافی است).

۱۸- گستره زمین لغزش‌ها بسیار کم‌تر از مخاطراتی مانند زمین‌لرزه است. عرض و طول

اغلب توده‌های لغزشی کم‌تر از یک کیلومتر است.

۱۹- الف) با استفاده از بازتاب‌های الکترومغناطیسی، پدیده‌های سطح زمین به وسیله

سنجنده‌ها دریافت می‌شود.

ب) انرژی زمین‌گرمایی، گازهای موجود در جو، جریان‌های هوایی، رطوبت موجود در

جو، آفات و بیماری‌های گیاهی

درس نامه توپ برای شب امتحان

تفاوت‌های شهر و روستا		
روستا	شهر	ملاک
در برخی کشورهای پرجمعیت آسیا، مانند چین و هند، روستاهایی با بیش از ۳۰۰۰۰ نفر جمعیت وجود دارند.	اگر جمعیت سکونتگاه به میزان معینی برسد، آن را شهر تلقی می‌کنند. به طور کلی شهرها از روستاها پرجمعیت‌ترند و تراکم جمعیت در آن‌ها بیشتر است. در برخی کشورهای اروپایی، سکونتگاه‌هایی با بیشتر از ۲۰۰۰ نفر جمعیت، شهر محسوب می‌شوند.	میزان جمعیت (متداول‌ترین ملاک)
در روستاها فضاهای باز و چشم‌اندازهای طبیعی بیشتر و گسترده‌ترند.	در شهرها، خانه‌ها، مغازه‌ها و فضاهای صنعتی به هم فشرده‌ترند و فعالیت‌های متنوع در فضاهای محدودتری متمرکز شده‌اند.	وسعت و فضای سکونت و فعالیت
این خدمات و تسهیلات در روستاها کم‌تر و محدودتر است.	در شهرها امکانات آموزشی، درمانی و پزشکی، مراکز خرید، حمل‌ونقل عمومی، خدمات مالی و بانکی، آب و برق و ... متنوع و گسترده است.	دسترسی به خدمات و تسهیلات
در روستاها چون جمعیت کم‌تر است، بیشتر افراد یکدیگر را می‌شناسند و روابط خویشاوندی، وابستگی اجتماعی و همکاری میان آن‌ها بیشتر است.	در شهرها نوگرایی بیشتر و تغییرات اجتماعی سریع‌تر است.	فرهنگ و مناسبات اجتماعی

درس ۱: شهرها و روستاها

مقر و موقعیت

- **تعریف:** مکان اصلی و دقیق یک سکونتگاه و محل استقرار آن روی زمین است.
  - مقر هر روستا یا شهر شامل هسته اولیه آن می‌شود.
  - منظور از هسته اولیه:
    - ۱) مکانی که مردم برحسب نیاز آن را برای زندگی انتخاب کرده و به اشغال درآورده‌اند.
    - ۲) بعدها روستا یا شهر از آن محل گسترش یافته است.
  - **نکته:** در انتخاب مکان برای استقرار و سکونت جمعیت، عوامل طبیعی بیشترین نقش را داشته‌اند.
  - **مثال:** تمدن‌های اولیه در کنار رودهای دجله و فرات، نیل، کارون، سند و ... پدید آمدند.
-
- **تعریف:** منظور از موقعیت، وضعیت آن سکونتگاه نسبت به پدیده‌های پیرامون خود و هم‌چنین جایگاه آن در سطح ناحیه است.
  - **پدیده‌ها و جایگاه** ممکن است به دو صورت باشد:
    - **عوامل طبیعی:** مانند روستاها و شهرهای اطراف، آب و هوا و ...
    - **عوامل انسانی:** نقش سیاسی، اداری، راه‌های ارتباطی و ...
  - **نکته:** موقعیت یک شهر یا روستا در ادامه حیات یا گسترش آن سکونتگاه و یا حتی نابودی و زوال آن نقش مهمی ایفا می‌کند.

سلسله مراتب سکونتگاه‌ها

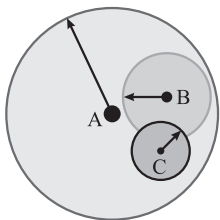
منظور از سلسله مراتب سکونتگاه‌ها ← رتبه‌بندی آن‌ها برحسب اهمیت

ملاک طبقه‌بندی سکونتگاه‌ها میزان جمعیت عملکرد (خدماتی که ارائه می‌کنند)

مثال: سکونتگاه‌های کوچک یا کم‌جمعیت معمولاً خدمات محدودتری به ساکنان ارائه می‌کنند، اما در سکونتگاه‌های بزرگ‌تر، تعداد و تنوع خدمات بسیار زیاد است.

حوزه نفوذ سکونتگاه

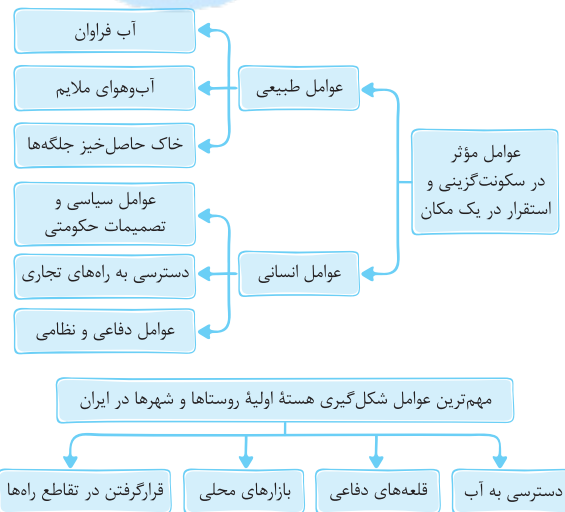
به محدوده جغرافیایی که از یک سکونتگاه، کالا و انواع خدمات دریافت می‌کند و بین آن محدوده و سکونتگاه جریان کالا، خدمات و رفت‌وآمد افراد وجود دارد، **حوزه نفوذ سکونتگاه** می‌گویند.

- (A) حوزه نفوذ شهر بزرگ
- (B) حوزه نفوذ شهر کوچک
- (C) حوزه نفوذ روستا

برخی سکونتگاه‌ها حوزه نفوذ کم‌وسعتی دارند.

مثال: یک شهر کوچک ممکن است فقط به چند روستای پیرامون خود خدمات بدهد و ساکنان روستاهای پیرامون برای خرید و کار در کارخانه‌ها و استفاده از مراکز درمانی به آن شهر مراجعه کنند. برعکس برخی از شهرها حوزه نفوذ گسترده‌ای در سطح یک ناحیه یا کشور و حتی جهان دارند.

تفاوت‌های شهر و روستا		
روستا	شهر	ملاک
در اغلب روستاها، درصد بیشتری از جمعیت فعال در بخش کشاورزی (زراعت، دامداری، جنگل‌داری، صید و شکار و ...) فعالیت می‌کنند.	در شهرها بیشتر مردم در بخش‌های صنعتی و خدماتی مشغول به کارند.	فعالیت اقتصادی (مهم‌ترین ملاک)

مثال: شهر تهران در برخی عملکردها مانند تولید و عرضه خودرو، لوازم خانگی، خدمات پیشرفته پزشکی و مراکز دانشگاهی، حوزه نفوذی در سطح کشور ایران دارد. به شکل صفحه قبل نگاه کنید: نقطه (شهر) A حوزه نفوذی در سطح نقاط B و C دارد و نقطه B حوزه نفوذی در سطح نقطه C دارد.

در بررسی حوزه نفوذ عملکرد یک سکونتگاه به دو جنبه توجه می‌شود:	
۱) آستانه جمعیتی نفوذ	حداقل جمعیت یک منطقه که تقاضای کالا، خدمات یا عملکردی از سکونتگاه دارند.
۲) دامنه نفوذ	بیشترین مسافتی که مردم منطقه برای دریافت کالا یا خدمات از آن سکونتگاه طی می‌کنند.

به سوی جهانی در حال شهری شدن

افزایش شهر و شهرنشینی در جهان

- یکی از مهم‌ترین تغییرات فضای جغرافیایی در قرن ۲۰ و ۲۱ است.
- منظور از اصطلاح شهرنشینی، افزایش نسبت جمعیت شهرهای یک کشور یا ناحیه به روستاهای آن است.
- سطوح شهرنشینی و افزایش آن در نواحی مختلف جهان، متفاوت است. سرعت گسترش شهرنشینی در آسیا و آفریقا بیشتر از سایر نواحی جهان است و هم‌چنان ادامه دارد.

دلایل رشد شهرنشینی در آسیا و آفریقا:

- ۱) صنعتی‌شدن و توسعه کارخانه‌ها
- ۲) رشد بخش خدمات
- ۳) ورود این کشورها به تجارت جهانی
- ۴) مهاجرت فزاینده روستاییان به شهرها به منظور اشتغال دستمزد بیشتر

افزایش شهرهای میلیونی

تغییرات الگوی شهرنشینی در جهان

- یکی از مهم‌ترین پدیده‌ها، افزایش شهرهای میلیونی است.
- تغییر دیگر، تغییر الگوی مکانی شهرهای با بیش از ۵ و ۱۰ میلیون نفر در جهان است.

از مادرشهر تا زنجیره کلان شهرها (مگالاپلیس)

مادرشهر (متروپل)

- ۱) بزرگ‌ترین و مهم‌ترین شهر یک ناحیه، استان یا یک کشور است.
- ۲) ممکن است پایتخت یا شهر اصلی یک ناحیه باشد که مرکز حکومتی، مذهبی، تجاری و ... است و از این جنبه‌ها بر سایر سکونتگاه‌ها برتری دارد.
- ۳) در مورد حداقل جمعیت مادرشهر، توافقی وجود ندارد.
- ۴) به مادرشهر، کلان‌شهر نیز گفته می‌شود.

کلان‌شهر

- ۱) برخی معتقدند ترجمه و معادل واژه مگاسیتی (megacity) است.
- ۲) به شهرهایی با بیش از ۱۰ میلیون نفر جمعیت اطلاق می‌شود.
- ۳) در ایران طبق مصوبه شورای عالی معماری و شهرسازی، به مادرشهرهایی با بیش از ۱ میلیون نفر جمعیت، گفته می‌شود؛ مانند تهران، مشهد، اصفهان، کرج، قم و ...

گسترش حومه نشینی

حومه	
تعریف	به بخش‌های پیرامونی یک شهر، حومه می‌گویند.
نحوه شکل‌گیری	با افزایش شهرنشینی و گسترش حمل‌ونقل و وسایل ارتباطی به تدریج حومه‌ها در اطراف شهرها، به ویژه شهرهای بزرگ و پرجمعیت شکل گرفتند.
انواع حومه‌ها	۱) حومه‌های خوابگاهی ۲) حومه‌های صنعتی ۳) حومه‌های فقیرنشین و مرفه‌نشین

منطقه مادرشهری: با افزایش جمعیت شهرها و گسترش حومه‌های آن‌ها به تدریج منطقه‌هایی با عنوان منطقه مادرشهری به وجود آمدند.

نکته: در پیرامون برخی از مادرشهرها، شهرها و شهرک‌های اقماری پدید آمده‌اند.

○ به چه شهرهایی جهان‌شهر گفته می‌شود؟

برخی از شهرها به سبب نقش مهم آن‌ها در اقتصاد و تجارت جهانی، حوزه نفوذ بسیار وسیعی در سطح جهان دارند و به آن‌ها جهان‌شهر گفته می‌شود.

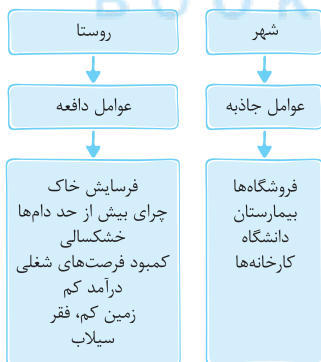
مگالاپلیس	
تعریف	به زنجیره‌ای از مادرشهرها یا کلان‌شهرها گفته می‌شود.
نحوه شکل‌گیری	در برخی از بخش‌های جهان، در نتیجه گسترش فوق‌العاده زیاد دو یا چند مادرشهر، در امتداد مسیرهای ارتباطی و حمل‌ونقل پدید آمده‌اند.
انواع (اشکال) مگالاپلیس‌ها	۱) شکل خطی و کریدوری: معمولاً در امتداد راه‌های ارتباطی به این شکل هستند. ۲) شکل خوشه‌ای و کهکشانی
مهم‌ترین ویژگی‌ها	۱) تمرکز و انبوهی جمعیت شهری ۲) تمرکز مؤسسات مالی و پولی ۳) تمرکز صنایع دانش‌بنیان ۴) فراوانی آمد و شد بین مادرشهرهای همجوار با انواع وسایل حمل‌ونقل زمینی و هوایی
نمونه‌هایی از اولین مگالاپلیس‌ها	۱) شمال شرق ایالات متحده آمریکا (از بوستن تا واشنگتن) ۲) ژاپن (توکیو - یوکوهاما)

نکته: در مگالاپلیس، حومه‌ها و شهرک‌های اقماری یک مادرشهر به حومه‌ها و شهرک‌های مادرشهر دیگر پیوند می‌خورد. برخی مگالاپلیس را منطقه ابرشهری نامیده‌اند.

تغییر در روستانشینی و سکونتگاه‌های روستایی

مهاجرت از روستاها به شهرها

○ شهرها مانند آهن‌ربا جمعیت را جذب می‌کنند.

مهاجرت از روستاها به شهرها	
کشورهای توسعه‌یافته و صنعتی اروپا و آمریکای شمالی	کشورهای آسیایی، آفریقایی و آمریکای لاتین
۱) در سده نوزدهم و اوایل قرن بیستم به دنبال توسعه صنایع کارخانه‌ای رخ داد. ۲) این مهاجرت تدریجی و طولانی‌مدت بوده است. ۳) طی دهه‌ها سال و همگام با تحولات صنعتی شدن صورت گرفته است.	۱) این مهاجرت‌ها با توسعه صنعتی همگام نبود. ۲) رشد شهرنشینی طی دوره‌های زمانی کوتاه‌تر و سریع‌تر از رشد صنعتی رخ داد. ۳) شهرها آمادگی لازم برای ورود مهاجران روستایی نداشتند. در نتیجه مشکلات زیادی برای روستاها و شهرها به وجود آمد.

درس ۲: مدیریت شهر و روستا

نیازها و مسائل شهرهای امروز

۱- تجهیزات و خدمات عمومی

مطالعه تجهیزات و تسهیلات شهری و خدمات عمومی در برنامه‌ریزی شهری ← نسبت آن با تعداد جمعیت ساکن در شهر سنجیده می‌شود ← تا نیازها مشخص و کمبودها برطرف گردد.

یکی از پدیده‌های ناشی از نظام اقتصادی سرمایه‌داری، نابرابری فضایی است. به این معنا که در بیشتر شهرها امکانات و خدمات شهری به طور عادلانه و متوازن توزیع نشده‌اند و بین مناطق برخوردار و مرفه و مناطق محروم تفاوت‌های چشمگیری از نظر فضای جغرافیایی مشاهده می‌شود.

۲- مسکن

در شهرهایی که با تمرکز جمعیت یا مهاجرت گسترده روبه‌رو هستند، مسکن کافی و مناسب وجود ندارد.

فقیران شهری به این دلایل ۱) اختلاف طبقاتی شدید

پول کافی برای خرید یا اجاره ۲) رعایت‌نشدن عدالت اجتماعی در توزیع درآمدها
مسکن در شهرها را ندارند: ۳) بی‌توجهی حکومت‌ها به حمایت‌های تأمین اجتماعی

پدیده دیگر، اسکان غیررسمی یا غیرقانونی در اطراف شهرهای بزرگ است که شامل حاشیه‌نشینی و زاغه‌نشینی است.

زاغه‌نشینی چگونه شکل می‌گیرد؟

وقتی مهاجران فقیر به شهرها وارد می‌شوند، با توجه به گران بودن قیمت زمین و خانه در شهر، به طور غیرقانونی مسکن‌هایی موقتی در حاشیه و اطراف شهر می‌سازند.

زاغه‌ها:

در ساخت آن‌ها معمولاً از مواد ارزان قیمت مانند ضایعات آهن و حلبی، اتاقک خودرو، چوب و مقوا استفاده می‌شود.

بسیار کثیف‌اند و امکانات بهداشتی و فاضلابی ندارند.

میزان جرایم، بزهکاری و انحرافات اجتماعی در آن‌ها زیاد است.

مثال: در شهر مانیل در کشور فیلیپین، زاغه‌ها در بخش‌های مختلف شهر پراکنده شده‌اند. راهکار حکومت‌ها برای تأمین مسکن گروه‌های فقیر شهری و مهاجران:

طرح‌های ساخت مسکن ارزان قیمت، اعطای وام مسکن و ...

۳- اشتغال شهری

دو مورد از مشکلات شهرها ۱) افزایش طبیعی جمعیت شهری

۲) افزایش جمعیت در اثر مهاجرت نیروی کار

مهاجران از روستاها و شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ مهاجرت می‌کنند تا شغلی بیابند و درآمد بیشتری کسب کنند.

اما چون مهاجران درآمدشان تکافوی هزینه‌های مسکن، خوراک و پوشاک در شهرها را نمی‌دهد، به دو دلیل به کارهایی مانند کارگری موقتی و روزمزد یا خدمتکاری در رستوران‌ها مشغول می‌شوند:

۱) عمدتاً کارگر ساده و فاقد مهارت و تخصص‌اند.

۲) فرصت‌های شغلی در شهر محدود است.

در اقتصاد شهرهای بزرگ، بخش غیر رسمی یا بخش غیر قانونی اشتغال رشد می‌کند.

فعالیت‌های بخش غیر رسمی ۱) فروشندگان دوره‌گرد، دست‌فروش‌ها، دلالان،
زباله‌جمع‌کن‌ها، نوازندگان دوره‌گرد و ...
۲) کودکان کار

از جمله راهکارهای برنامه‌ریزان برای سروامان بخشیدن به مشاغل بخش غیر رسمی: حمایت از کارآفرینان و ایجاد غرفه‌هایی با اجازه ارزان برای فروشندگان دوره‌گرد و توسعه امکانات گردشگری برای جذب گردشگر و ایجاد شغل.

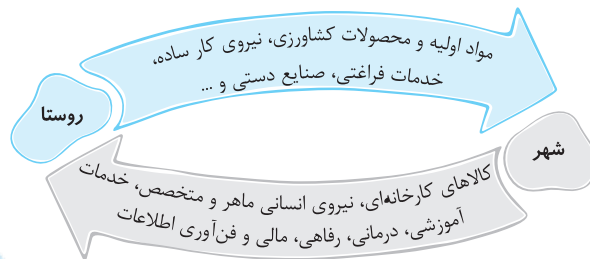
تغییرات کالبدی و عملکردی در روستاها

شهرگرایی: منظور از شهرگرایی، روندی اقتصادی - اجتماعی است که طی آن شیوه‌های زندگی، رفتار و عملکردها، ارزش‌ها و مظاهر شهری در روستاها و بین روستائیان رواج می‌یابد.
تغییرات کالبدی: با فراهم شدن امکانات و تجهیزاتی چون آب و برق و راه‌سازی، استفاده از ماشین‌آلات کشاورزی و عناصر و خدمات شهری، تغییرات قابل‌ملاحظه‌ای در چهره و کالبد روستاها نسبت به گذشته پدید آمد.

تغییر عملکردی: نقش و عملکرد برخی از روستاها تغییر کرده و عملکردهای جدیدی به طور مستقل یا علاوه بر زراعت در این روستاها پدیدار شده است. از آن جمله می‌توان به روستاهایی با نقش صیادی، گردشگری و صنعتی، که در آن صنایع کوچک تبدیلی یا خانگی رونق زیادی دارند، اشاره کرد.

روابط شهر و روستا

طبق بیشتر نظریه‌ها، شهر محل انباشت سرمایه، تولید کالاهای کارخانه‌ای و تمرکز اقتصادی است و مبادله‌ای نابرابر بین شهر و روستا جریان دارد.

تغییرات جمعیت شهری و روستایی در ایران

در ایران افزایش جمعیت شهری از سه طریق صورت گرفته است:

۱) افزایش طبیعی جمعیت شهرها یعنی رشد مولد (تولدها) نسبت به مرگ‌ومیر

۲) مهاجرت روستائیان به شهرها

۳) افزایش جمعیت برخی روستاها و تبدیل شدن آن‌ها به نقاط شهری یا ادغام روستاها در بافت شهری

نکته: روستاهایی که جمعیت آن‌ها به حدی معین، مثلاً ۱۰ هزار نفر رسیده، با موافقت وزارت کشور، شهر اعلام شده‌اند و در آن‌ها شهرداری تأسیس شده است.

مهاجرت روستائیان به شهرها در ایران

۱) شهرنشینی کند: تا سال ۱۳۳۵، مهاجرت از روستاها به شهرها به کندی صورت می‌گرفت و محصولات کشاورزی بخش عمده تولیدات داخلی را تشکیل می‌داد.

۲) شهرنشینی سریع: از سال ۱۳۳۵، روند شهرنشینی در ایران سرعت گرفت و دوره شهرنشینی سریع آغاز شد.

مهم‌ترین علل شهرنشینی سریع

الف) افزایش درآمد حاصل از فروش نفت: از آن‌جا که بودجه کشور ما متکی به درآمد حاصل از فروش نفت است و این درآمد در دست دولت ذخیره می‌شود، دولت‌ها با استفاده از درآمد نفتی، بیشترین سرمایه‌گذاری‌ها، توسعه کارخانه‌ها و تجهیزات و زیرساخت‌ها را به شهرها اختصاص می‌دهند.

ب) اجرای اصلاحات ارضی: از سال ۱۳۴۱ اصلاحات ارضی در روستاها انجام گرفت. در ایران اصلاحات ارضی با سلب مالکیت مالکان بزرگ (ارباب‌ها) و واگذاری زمین به دهقانان خرده‌پا صورت گرفت، اما به سه دلیل نه‌تنها وضعیت روستاها بهتر نشد، بلکه شرایط انهدام کشاورزی ایران را هم فراهم کرد: این دلایل عبارت‌اند از: تقسیم نادرست زمین، حمایت‌نکردن دولت از کشاورزان، توجه به صنایع مونتاژ و واردات کالا از کشورهای خارجی.

تهران، مادرشهر ملی

با مهاجرت گسترده مردم از سراسر کشور، جمعیت تهران به طور مداوم به شدت افزایش یافت و رفته‌رفته فاصله زیادی با سایر شهرها پیدا کرد. جمعیت تهران همواره بیش از دو برابر دومین شهر پرجمعیت ایران یعنی مشهد، بوده است.

رشد شهرهای بزرگ، کوچک و شهرک‌های اقماری در اطراف تهران، این شهر را به یک منطقه کلان‌شهری بزرگ تبدیل کرد.